

DALARNA

ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

OM STUDIEN

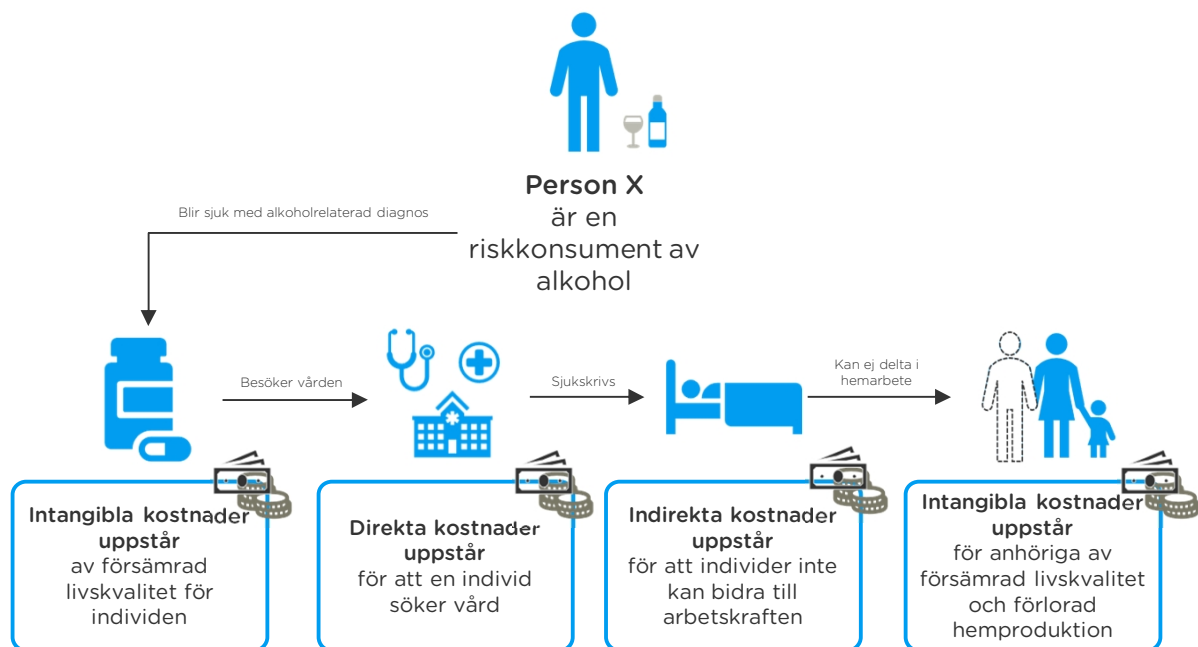
Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Dalarna. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Dalarna.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I DALARNA

Invånare i Dalarna konsumerar i genomsnitt 7,58 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen är den femte lägsta i landet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Även antalet dryckestillfällen är lägre i Dalarna än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen per invånare tolv procent lägre än i riket i genomsnitt. Intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, ligger också lägre än rikssnittet. I Dalarna uppger 24 procent att de intensivkonsumerat under de senaste 30 dagarna, vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

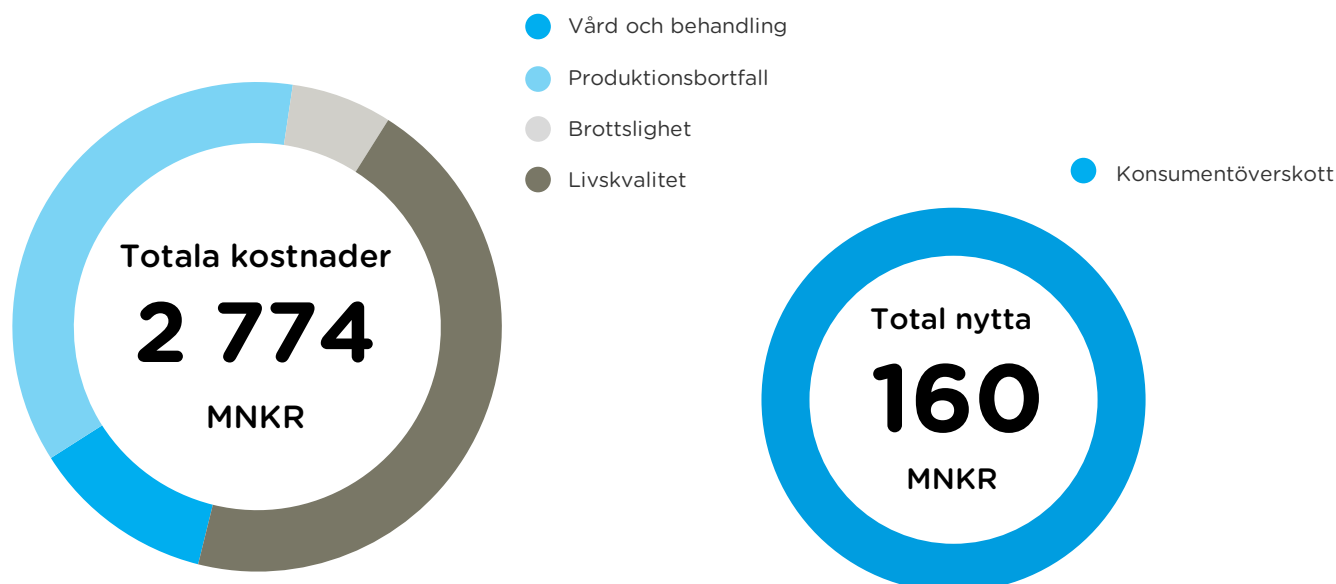
7,58
liter per invånare

24 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Dalarna har 9,5 procent av männen och 6,6 procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Det innebär att regionen har en relativt låg andel invånare med riskfylld konsumtion. Andelen är 25 procent lägre för män och 29 procent lägre för kvinnor än genomsnittet. I Dalarna uppger 18 procent att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

De totala kostnaderna uppgår till 2 774 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 160 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 9 693 och är något lägre än genomsnittet. Nyttorna uppgår till 557 kronor per capita.

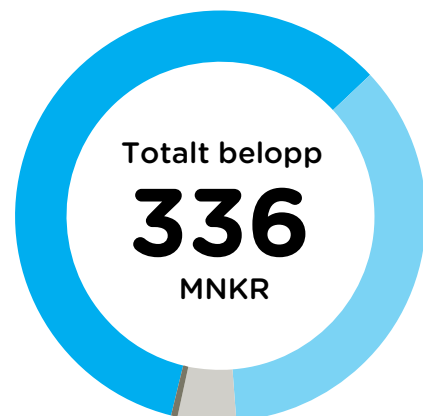
KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Dalarna uppgår till 336 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 173 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är cirka åtta procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna uppstår i socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Dalarna utmärks av att regionen ligger över genomsnittet när det gäller alkoholrelaterade vårdtillfällen per capita, men under genomsnittet för alkoholrelaterade vårdkostnader per capita. En relativt låg andel av vårdkostnaderna uppstår i slutenvården.

Säkerhet i beräkning

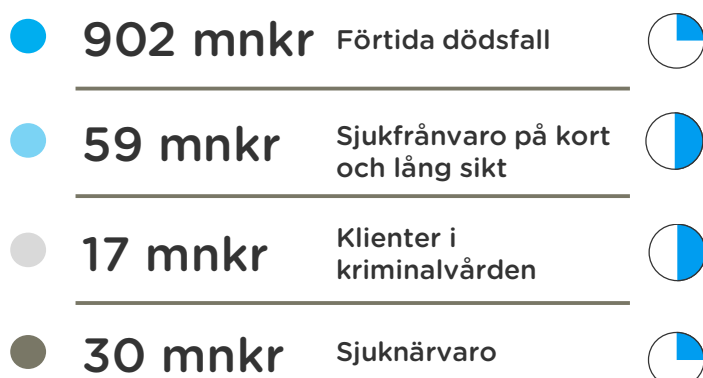

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Dalarna uppgår till 1 008 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 3 521 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är fyra procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Att kostnaderna för produktionsbortfall är lägre per invånare i Dalarna jämfört med riksgenomsnittet kan bero på att det skett färre förtida dödsfall per invånare i Dalarna än i andra regioner. Detta medför i sin tur att kostnaderna för produktionsbortfallet från förtida dödsfall blir lägre.

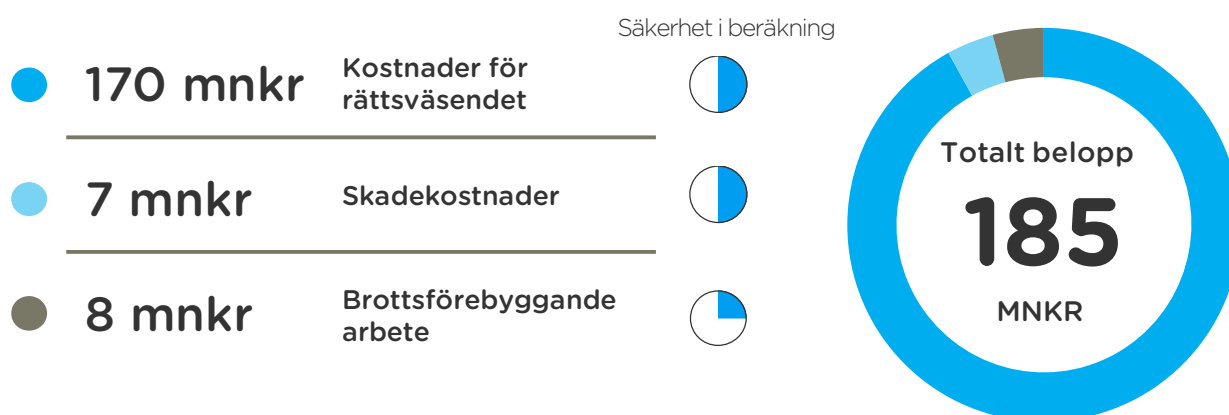
Säkerhet i beräkning

KOSTNADER

Brottlighet

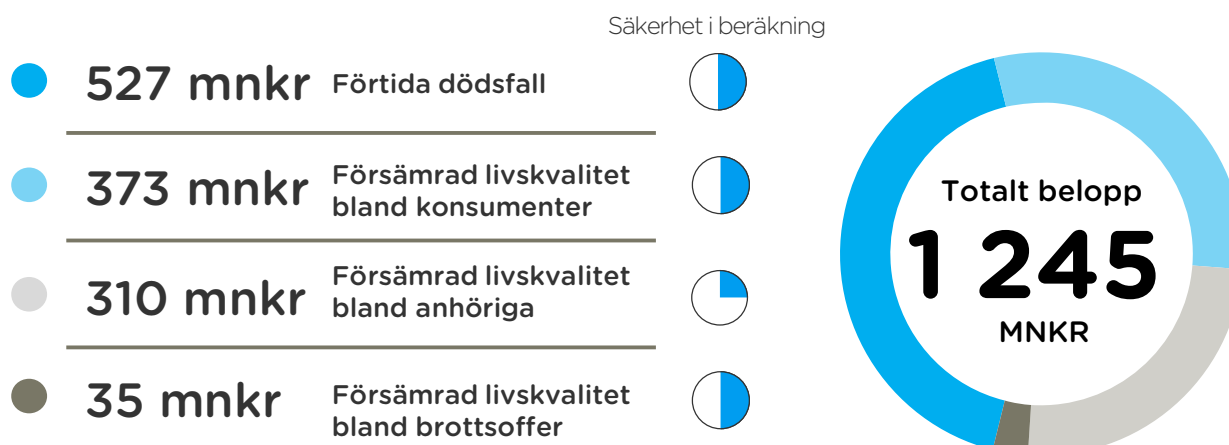
De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottlighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Dalarna är 185 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 648 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är åtta procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

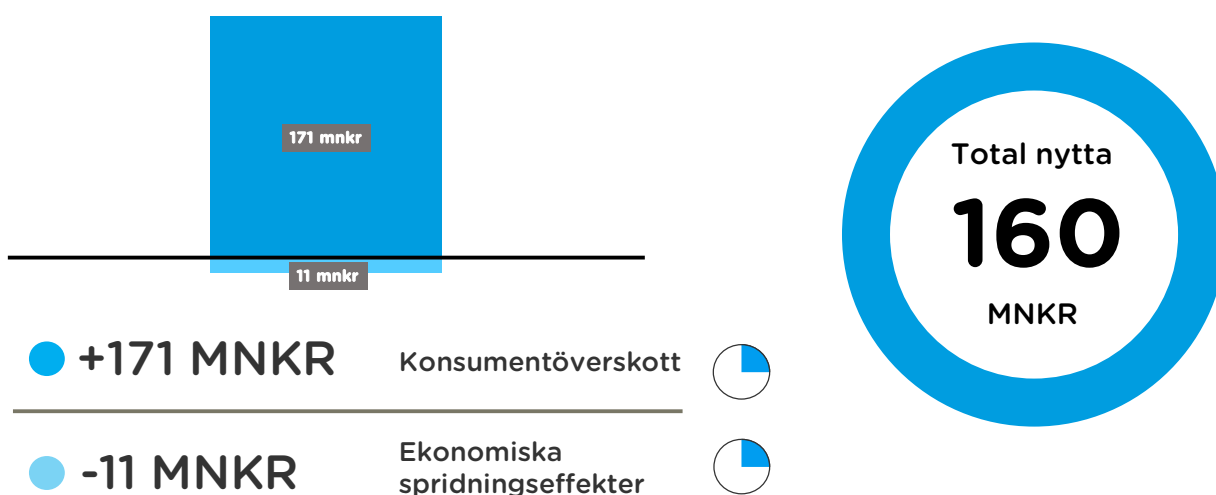
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna till följd av förlorad livskvalitet i Dalarna till 1 245 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 351 kronor per invånare i regionen. Detta är i linje med riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader av förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumentskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Dalarna uppgår till cirka 160 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 557 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 27 procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna i Dalarna utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Dalarnas ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Alkoholfrågor upplevs inte vara på den politiska agendan i regionen, men länsstrategin visar på en ambitiös ansats

Enligt företrädare från Region Dalarna är alkoholfrågor inte central i den politiska debatten i regionen. Inom folkhälsoområdet bedöms fokus snarare vara på frågor som rör kost och hälsa. Samtidigt visar Länsövergripande handlingsplan för Dalarnas arbete med alkohol narkotika, dopning och tobak 2016-2020 att det finns en flertalet mål och prioriterade områden inom alkoholområdet. Länsstyrelsen har konkretiserat vilka av målen från den nationella strategin som är särskilt relevanta för Dalarna. I handlingsplanen framgår bland annat att länet upplever utmaningar att hantera försäljning av alkohol via nätet och sociala medier.¹

ANDT i undervisning

I syfte att förebygga ungas alkoholkonsumtion och nyttjande av tobak och andra droger har Dalarna ett verktyg med material och pedagogik som ska användas i undervisning. Materialet har tagits fram av Borlänge kommun och Länsstyrelsen Dalarna. Underlaget har utvärderats vid två tillfällen av Högskolan Dalarna och testats i fyra kommuner i länet. En referensgrupp bestående av experter inom ANDT har även gett arbetet stöd. Innehållet finns tillgängligt på CAN:s webbsida Drugsmart. Materialet syftar till att ge ökad förståelse för ANDT-problematiken utifrån ett källkritiskt perspektiv. Eleverna ska få en helhetsbild av hur droger påverkar människor och miljö från producent till konsument.²

¹Länsstyrelsen Dalarna "ANDT i Dalarna 2016-2020"

²Länsstyrelsen Dalarna "ANDT i Dalarna 2016-2020"

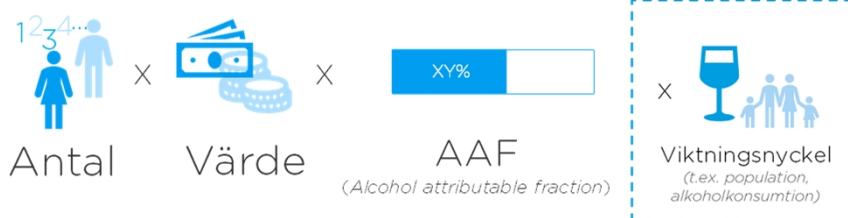
Bildkälla: Michael Odelberth, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

